

Ystads kommun

HÅLLBARHETSBOKSLUT 2022

INNEHÅLL

Ett bokslut som bara är en början 3

FOLKHÄLSA

Folkhälsoarbetet i Ystads kommun 5

Jämlika möjligheter till delaktighet,
inflytande och mänskliga rättigheter 6

Jämlika livsvillkor genom hela livet 10

Stärkt hälsofrämjande och
förebyggande arbete för att
utjämna skillnader i hälsa 14

Jämlika förutsättningar för
livslångt lärande 18

Trygga och attraktiva miljöer
som ger möjlighet till möten
mellan människor 22

MILJÖ

Miljöarbetet i Ystads kommun 25

Vattenmiljöer i balans 26

Hållbart nyttjande av markresurser 28

En rik natur- och kulturmiljö 30

En giftfri miljö och ett mer
resurseffektivt samhälle 32

Begränsad klimatpåverkan 34

Vi skapar lokala lösningar på globala utmaningar

Genom Agenda 2030 för hållbar utveckling har alla FN:s medlemsländer förbundit sig att arbeta för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. En hållbar samhällsutveckling innebär att våra gemensamma resurser förvaltas på ett sätt som är långsiktigt effektivt och så robust att inte bara vi som lever här och nu, utan också kommande generationer och människor i andra delar av världen kan få en hög livskvalitet och en god miljö. De globala målen bygger på en hållbar tillväxt som håller sig inom planetens gränser.

Sedan Agenda 2030 antogs år 2015 har arbetet med hållbarhet utvecklats, såväl globalt, nationellt i Sverige och lokalt i Ystad. Idag är det en självklarhet för företag och organisationer att arbeta aktivt med hållbarhet och det har också blivit en allt viktigare faktor när människor väljer arbetsgivare och när företag söker samarbetspartners. För att få till en långsiktigt hållbar utveckling krävs ett helhetsgrepp och ett engagemang på alla nivåer. Utmaningarna är till stor del globala, men lösningarna är ofta lokala. Lokala lösningar innebär att vi som kommun tillsammans med ystadborna har en viktig roll i genomförandet av Agenda 2030.

En stor del av kommunens ordinarie arbete bidrar till hållbarhet. Det handlar om arbete inom utbildning, omvårdnad, arbetsmarknadsåtgärder, försörjningsstöd, miljötillsyn, teknisk förvaltning, samhällsplanering, avfallshantering, vatten- och avloppsfrågor, energiförsörjning och så vidare. Samtidigt handlar hållbarhetsarbete många gånger om att våga testa och prova nya innovativa lösningar på långsiktiga problem. För trots att ett omfattande arbete bedrivs idag, krävs en omställning i det kommunala arbetet om de globala målen ska nås.

Ett kvitto på våra verksamheters hållbarhetsarbete är årets placeringar i både tidningen Aktuell hållbarhets ranking där Ystad rankades som Sveriges 54:e miljöbästa kommun och placeringen i Sveriges Friluftskommun där Ystad fick plats 45 av 212 svarande (något du kan läsa mer om på sid 31 i detta bokslut). Placeringarna visar långt ifrån allt det hårda arbete som görs men det visar oss att det finns goda förutsättningar att fortsätta vårt gemensamma arbete för ett långsiktigt hållbart Ystad.

Gunilla Andersson (M)

Ordförande, kommunstyrelsens hållbarhetsutskott

Ett bokslut som bara är en början

Detta bokslut är en uppföljning av hur väl vi i Ystads kommun har lyckats i arbetet med att nå de mål, som ställts upp i Miljöprogrammet och Folkhälsoprogrammet. Ambitionen är hög och alla verksamheter ska arbeta för att skapa hållbara, attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för en god jämlik hälsa och livskvalitet i hela kommunen.

Begreppet hållbar utveckling innefattar flera olika dimensioner och mål. FN:s globala mål för en hållbar utveckling synliggör och konkretiserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den miljömässiga, den sociala och den ekonomiska. Dessa hänger ihop och är odelbara.

Den miljömässiga hållbarheten handlar om planetens ekosystem och artrikedom såväl som de ekosystemtjänster vi människor nyttjar. Ekosystemen skänker oss många av de nyttor vi inte kan, eller vill, vara utan. Grönskan och vattnet i och runt staden ger till exempel renare luft, de skänker skugga och svalka, ökad hälsa och kreativitet, rekreativsmöjligheter och avkoppling, klimatanpassning och bullerdämpning. Den miljömässiga dimensionen handlar även om hur väl vi människor tar hand om planeten för att den ska fortsätta tillhandahålla dessa ekosystemtjänster.

Den sociala dimensionen tar fasta på abstrakta koncept som demokrati, rättvisa och mänskliga rättigheter såväl som fysiska och psykiska värden genom vår folkhälsa. Samspelet mellan människors möjlighet att uppfylla dessa värden och planetens resurser är en betydelsefull del av dimensionen.

Den ekonomiska dimensionen fokuserar på hushållandet av resurser på lång sikt och värnandet om den lokala ekonomin. Alla medborgare ska ha råd att tillgodose sina grundläggande behov i relation till jordens ändliga resurser. Den ekonomiska dimensionen handlar om att sträva efter en ekonomisk utveckling som inte orsakar negativa konsekvenser för den miljömässiga- eller sociala dimensionen – en ökning av ekonomiskt kapital får med andra ord inte ske på bekostnad av en minskning i naturkapital eller socialt kapital.

Tillsammans mot en hållbar framtid

Det är viktigt att ta fasta på den nära relation som finns mellan människors välmående och deras livsmiljö. De faktorer i vårt samhälle som främjar hälsa, välbefinnande och livskvalitet är ofta överensstämmande med de som främjar miljömässig hållbarhet. På samma sätt kan också klimatförändringar, miljöförstörrelse och föroreningar ha stor påverkan på folkhälsan.

Tillsammans är dessa dimensioner avgörande för att minska den negativa påverkan på naturen, främja människors hälsa, gynna den ekonomiska utvecklingen samt nå en långsiktigt hållbar utveckling.

De globala målen består av 17 mål för hållbar utveckling, med sammanlagt 169 delmål. Alla länder i världen ska arbeta för att nå FN:s globala mål och det är respektive regerings ansvar att målen nås i det egna landet. Arbetet med de globala målen ska ske i samarbete mellan nationella och lokala myndigheter, kommuner, organisationer och föreningar, forskare och näringsliv. Syftet med målen är att uppnå följande till år 2030:

- Att avskaffa extrem fattigdom
- Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen
- Att främja fred och rättvisa
- Att lösa klimatkrisen

Hur ser trenden ut?

Vid redovisningen av varje strategiskt miljö- och folkhälsomål i hållbarhetsbokslutet finns en indikator som anger åt vilket håll utvecklingen är på väg i Ystads kommun.

REGN

Utvecklingen är dessvärre på väg åt helt fel håll. Här måste vi bli mycket bättre!

MULET

Trenden är något negativ. Vi behöver vända denna utveckling.

VÄXLANDE

Trenden är något positiv. Nu är det dags att lägga i nästa växel!

SOL

Utvecklingen ser mycket bra ut. Vi kommer av allt att döma nå våra mål.

FOLKHÄLSOARBETET I YSTADS KOMMUN

Det övergripande målet för folkhälsoprogrammet och miljöprogrammet är också ett av de övergripande målen i kommunens styrmodell, formulerat som "Hållbara, attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för en god jämlik hälsa och livskvalitet i hela kommunen". Utifrån detta finns det i folkhälsoprogrammet fem strategiska mål (till höger).

Det övergripande målet och de strategiska målen med tillhörande inriktningar är utgångspunkten för kommunens folkhälsoarbete och innefattar de viktigaste bestämningsfaktorerna för hälsa, dels på en strukturell nivå, t ex inkomstfördelning, jämlikhet, demokrati och delaktighet, dels levnadsvanorna, t ex matvanor, fysisk aktivitet, alkohol och tobak.

Går vi mot förbättrad folkhälsa?

Med folkhälsa avses befolkningens hälsotillstånd, både med hänsyn till nivå och fördelning. En god folkhälsa innebär alltså inte bara en god hälsa generellt i befolkningen, utan även att hälsan är jämnt fördelad mellan olika grupper i samhället. På individnivå kan ohälsa ofta tyckas inträffa slumpartat, men på befolkningsnivå finns det tydliga samband med livsvillkor (exempelvis utbildning, sysselsättning, ekonomi och boende) och levnadsvanor. Sambanden är komplexa och behöver ses i ett sammanhang. Ohälsa har sociala och ekonomiska orsaker, men medför även sociala och ekonomiska konsekvenser. En god folkhälsa är ett centralt politiskt mål och är en viktig del av en hållbar utveckling. Sett ur ett globalt perspektiv är folkhälsan i Sverige god, samtidigt ökar skillnaden i hälsa mellan olika grupper i samhället.

I detta bokslut redovisas de senast tillgängliga siffrorna inom respektive mål. Periodiciteten skiftar dock och inom vissa områden är det ett eftersläp på statistiken. Vid indikatorerna visas om trenden är positiv, otydlig eller negativ jämfört med den föregående undersökningen alternativt i förhållande till riket.

Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter

Antalet Ystadförslag i kommunen har minskat något. Användandet av barnchecklistor har ökat till 93 vilket är det högsta antalet någonsin. Dock har ingen analys av kvalitet av dessa checklistor gjorts. Under året har ett förslag på olika nivåer av prövning av barnets bästa tagits fram som kommer att ersätta användandet av barnchecklistor. I indexet om medborgardelaktighet hamnar Ystad med 49 procent av maxpoäng vilket är en förbättring från 2021 (35 procent) men fortfarande lågt i jämförelse med övriga kommuner. Boendes upplevelse av kvalitetsaspekter i särskilda boende har försämrats något men är betydligt bättre än medel. Andelen kvinnor som avstått att gå ut ensamma pga. rädsla har minskat något sedan föregående mätning men är något högre än snittet för Skåne. Hos männen ligger andelen kvar på samma nivå som vid tidigare mätning och är något lägre än snittet för män i Skåne.

Jämlika livsvillkor genom hela livet

Andelen invånare i ålder 0-19 som finns i ekonomiskt utsatta hushåll har fortsatt att minska och är hälften så hög i Ystad som snittet för riket. Även andelen unga som varken arbetar eller studerar har fortsatt minska och är lägre än snittet för Riket.

Andelen vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd ligger kvar på föregående års nivå. Hos andelen personer som lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta syns en kraftig minskning,

snittet är nu nästan i nivå med riket. Väntetiderna från ansökan vid nybesök till beslut inom försörjningsstöd har ökat markant sen sist och är i snitt med medel för övriga kommuner. Andelen ej återaktualiserade personer med försörjningsstöd ett år efter avslutat försörjningsstöd har minskat. Utfallet har försämrats jämfört med tidigare år och är även sämre än medel för övriga kommuner.

Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa

Antal personal som en hemtjänsttagare möter under 14 dagar har fortsatt öka något sedan föregående år och ligger över medel för Skåne (ovägt). Andelen elever som anger att de är fysiskt aktiva minskar med åldern och pojkar anger i högre grad att de är fysiskt aktiva än flickor. Andelen är högst hos pojkarna i åk 4. Andelen elever som äter frukost varje dag minskar med åldern, andelen har även minskat i åk 7 samt hos flickor i Gy 1 sedan tidigare mätning. Samtidigt ökar andelen som dricker sött dryck 4 ggr per vecka eller mer i åk 7 och i gymnasiet medan det minskat något i åk 4. Andelen är fortfarande högst hos pojkar i gymnasiet.

Vad gäller tobak syns en halvering av rökningen hos pojkar samtidigt som det skett en markant ökning av andelen flickor som snusar. Vad gäller de som svarat att de druckit alkohol de senaste 12 månaderna syns en ökning hos flickorna som nu ligger på samma nivå som pojkarna. Gällande den vuxna befolkningen har andelen kvinnor med riskkonsumtion av alkohol ökat samtidigt som andelen har minskat hos männen. Gällande övervikt och fetma har nivån minskat något för kvinnor sedan föregående undersökning.

Jämlika förutsättningar för livslångt lärande

Andelen aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek har ökat svagt från föregående års markanta minskning, sannolikt berodde nedgången på pandemin då motsvarande minskning syntes för riket som helhet. Antal deltagartillfällen ligger kvar på samma nivå som 2020 vilket innebär en minskning från tidigare år. Andelen idrottsföreningar med varken flick- eller pojkdominerad verksamhet har minskat och är betydligt lägre än riket som helhet.

Andelen gymnasieelever med examen inom 3 år har ökat sedan föregående år, även andelen elever i åk 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen har ökat sedan 2020 men är fortfarande lägre än resultaten 2019. Dock är resultaten fortfarande bland de 25 % bästa i riket. Majoriteten av eleverna anger att de trivs i skolan.

Andelen elever som känner sig stressade av skolarbetet ökar generellt med åldern. Andelen har minskat i åk 4 men ökat i åk 7 och hos flickor i Gy 1. Andelen är fortfarande högst hos flickor i Gy åk 1 och generellt anger flickorna att de är stressade i betydligt högre grad än pojkarna i samtliga årskurser. Andelen som upplever arbetsro på lektionerna har ökat i åk 4, samtidigt har det skett en minskning i åk 7 samt hos pojkar i Gy 1.

Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

Andelen vuxna som anger att deras sömn störs av trafikbuller har ökat något hos kvinnorna vilket följer trenden i Skåne, för män i Ystad är svarsfrekvensen för låg och redovisas därför inte. Andelen ystadbor med lågt socialt deltagande har ökat sedan föregående mätning, sannolikt är detta en effekt av pandemin då motsvarande förändring även ses för Skåne. Andelen som anger att går eller cyklar till/från arbete eller studier har minskat något hos både kvinnor och män, andelen är dock fortfarande högre hos kvinnorna vilka är i snitt med Skåne (28 procent) medan andelen män är betydligt lägre än Skåne (24 procent). Samtidigt har andelen som kör bil ökat hos männen men minskat något hos kvinnorna. Andelen kvinnor som anger att de visats utomhus i park, natur- eller grönområden varje dag eller några gånger per vecka är högre än hos männen, dock är snittet för Ystad högre än snittet för Skåne.

STRATEGISKT MÅL 1:**Jämlika möjligheter till delaktighet, inflytande och mänskliga rättigheter****För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:**

- Mänskliga rättigheter och allas lika värde
- Skapa delaktighet och involvera fler
- Trygg och säker kommun

Att känna sig delaktig i samhället och uppleva att man kan påverka sin vardag är inte bara en rättighet, utan även en viktig del i en människas välmående. Samhällen med lågt valdeltagande där få människor känner mening i att engagera sig eller delta i föreningsliv har ofta dålig folkhälsostatus.

Att öka människors delaktighet och inflytande i det samhälle de lever i är en av de mest väsentliga strategierna för att uppnå en god och jämlik hälsa.

Alla människor ska, oavsett ålder, kön, funktionsned-sättning, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk

ställning, bli inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet. Alla människor ska även behandlas lika inför lagen och ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande. Det är även väsentligt att arbeta för jämställdhet mellan könen då jämställdhet handlar om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser. Särskild vikt bör läggas vid att främja social och kulturell delaktighet för socialt och ekonomiskt utsatta grupper, samt att göra samhället tillgängligt för personer med funktionsvariationer.

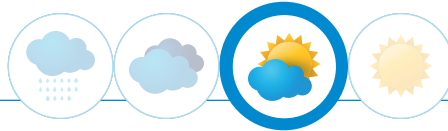
Områdena delaktighet och inflytande samt mänskliga rättigheter har ett eget strategiskt mål men är samtidigt perspektiv som ska genomsyra även övriga mål och inriktningar i folkhälsoprogrammet.

Att öka människors delaktighet och inflytande i det samhälle de lever i är en av de mest väsentliga strategierna för att uppnå en god och jämlik hälsa.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Antal bilagda barnchecklistor	2022 2021 2020 2019 2018 2017 2016 2015	93 55 70 48 56 64 23 2	↗	Användandet av barnchecklistor infördes 2015 och har varierat under åren.	Resp. nämnd Sam 9 Myn 29 Ks 7 Soc 3 KN 0 GN 8 BUN 37
Medborgarförslag/ Ystadförslag, antal	2022 2021 2020 2019 2018	47 55 55 51 52	↘	Antalet medborgar- Ystadförslag har minskat något	Kommunkansliet
Delaktighetsindex, andel (%) av maxpoäng	2022 2021 2020 2019	49 35 28 44	↗	Utfallet (49) har förbättrats jämfört med tidigare år.	Kolada
Kvalitetsaspekter särskilt boende äldreomsorg, (bl.a. Boendeplatser i särskilt boende där den äldre erbjuds daglig utevistelse, möjlighet att välja alternativ rätt vid huvudmål, andel (%) av maxpoäng	2022 2021 2020 2019	80 84 80 84	→	Andelen har sjunkit något sedan föregående mätning men är fortfarande bland de 25% högst rankade	Kolada. Baseras på resultatet av ett antal delnyckeltal, kvalitetsaspekter.
Andel som avstått från att gå ut ensam pga rädsla andel	2022 (2019)	Kvinna 47 (51) Man 16 (15)	→	Andelen har sjunkit något hos kvinnor men ligger kvar på ungefär samma nivå hos männen. Vid jämförelse med snittet för Skåne ligger kvinnornas andel högre (44) och männens lägre (18)	Region Skåne Folkhälsounder- sökning

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Inriktning: Mänskliga rättigheter och allas lika värde

Prövning av barnets bästa

Kommunstyrelsen beslutade den 25 maj 2022 att ersätta nuvarande barnchecklista med olika nivåer av prövning av barnets bästa. Utgångspunkten var den kartläggning som gjorts av hur barnchecklistan användes och hur arbetssättet skulle kunna förbättras. Beslutet innebär att en prövning av barnets bästa ska genomföras vid de beslutsprocesser som innebär åtgärder som påverkar barn direkt eller indirekt. Prövningens genomförande ska utgå från i vilken grad beslutet i fråga kommer att påverka barn. En riktlinje har under hösten tagits fram som stöd i arbetet. Under framtagandet har workshops med barn, unga, tjänstepersoner och förtroendevalda genomförts.

Inriktning: Skapa delaktighet och involvera fler

Byaträffar

Under 2022 har Ystads kommun testat en ny metod, Byaträffar, för dialog med boende och verksamma i kommunens byar och orter. Byaträffar syftar till att hämta in och sprida förslag om hur platsutveckling på kommunens landsbygd kan ske utifrån önskemål och idéer från deltagande kommuninvånare. Byaträffar är en kommunövergripande metod där dagordning och deltagare från kommunen väljs utifrån inkommande frågeställningar från sökande föreningar, byalag eller andra grupperingar av invånare. På Byaträffar deltar politiker och tjänstepersoner från Ystads kommun, även bybor som bor i byn. Byaträffen fokuserar på bjuda in att delta. Förslag och idéer som kommer upp på Byaträffen kring hur orten skulle kunna utvecklas kommuniceras i kommunens organisation och fungerar sedan som underlag för fördelning av investeringsmedel för särskilda landsbygdsåtgärder. De tre testerna som gjorts under 2022 har varit positiva och arbetet fortsätter under 2023 och framåt. Byaträffar kombinerar och ersätter även tidigare dialogsatsningar Byavandringar och Fokus By-dialoger.

Valskola på biblioteket

Biblioteket genomförde en rad aktiviteter inför årets val för att visa på möjligheten att göra sin röst hörd på olika sätt och hur det går till att rösta. En av aktiviteterna var valskolan Mitt val som ger personer med intellektuell funktionsnedsättning möjlighet att i en studiecirkel lära sig om valet. Syftet är att fler ska lära sig om demokrati, partierna och valet, få möjlighet att göra sin röst hörd och slutligen delta i valet.

Mitt val hölls på biblioteket i Studieförbundet Vuxenskolan regi. Upplägget var en anpassning av Studieförbundets koncept för att passa målgruppen och biblioteksverksamheten och bestod av tre en-timmars tillfällen. Ett extra tillfälle lades till när gruppen tittade på bibliotekets valfilm och diskuterade vad man lärt sig vid de tidigare tillfällena. Deltagarna var mycket engagerade och biblioteket fick också tips om en tidskrift, Grunden, som deltagarna tyckte var bra och som biblioteket därför kommer att prenumerera på under nästa år. Förhopp-

ningen är att deltagarna gärna besöker biblioteket igen och deltar i valet men också att de upptäcker fler sätt att göra sina röster hörda.

Inriktning: Trygg och säker kommun

Krisberedskapsveckan

Under v. 39 genomfördes Krisberedskapsveckan i Ystad, där temat i år var mat. Krisberedskapsveckan är en årlig informationskampanj som ska öka människors motståndskraft inför samhällskriser. Krisberedskapsveckan genomförs på initiativ av MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap), tillsammans med många aktörer runt om i landet, bland annat kommunerna. Målet är att fler privatpersoner reflekterar över hur de kan lösa vardagen vid en kris och ytterst krig, och att fler skaffar sig en hemberedskap.

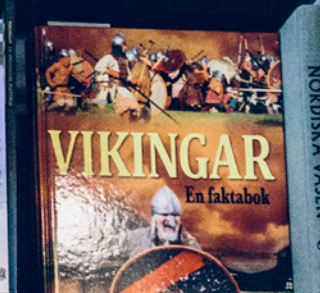
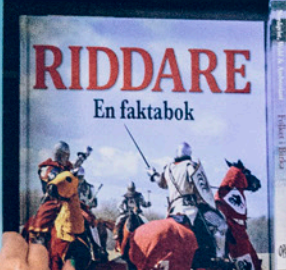
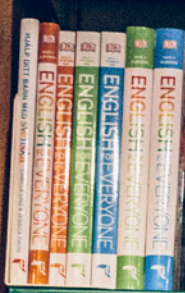
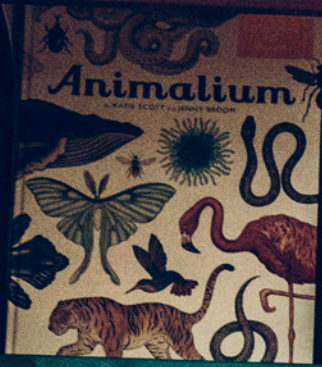
De aktiviteter som genomfördes under veckan var:

- Kommunen fanns på plats på stan, vid tågstationen respektive vid Österportstorg, under två dagar för att prata med och sprida budskap till medborgarna om livsmedel- och vattenberedskap men även om krisberedskap och hemberedskap i stort. MSB:s "Om krisen eller kriget kommer" samt checklista för hemberedskap delades ut. Även frivillighetsorganisationen Svenska Lottakåren fanns på plats.
- En informationskampanj i kommunens sociala media-kanaler – om hemberedskap och om hur kommunen informerar och stöttar vid en samhällskris.
- Kostenheten tog tillsammans med kommunikationsavdelningen fram en film som exemplifierar vad man kan laga för mat under en krissituation. Denna film publicerades i kommunens kanaler.
- Biblioteket arrangerade en utställning på temat hemberedskap och upprättade boklistor och information på bibliotekens gemensamma webbplats.

Foto: MSB

YSTADS FOLKHÄLSOMÅL

STRATEGISKT MÅL 2:

Jämlika livsvillkor genom hela livet

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- Bra start i livet
- Jämställt föräldrastöd
- Ökat arbetsdeltagande – att arbetsliv för alla
- Förbättra för den breda gruppen som redan är på arbetsmarknaden
- Åldrande med livskvalitet utifrån den enskildes förutsättningar och behov

En god hälsa är på många sätt en förutsättning för utbildning, arbete och försörjning. Hälsan påverkas negativt av att t ex sakna arbete eller inte ha tillräcklig kompetens.

Ystads kommun måste arbeta med de strukturer som ger ojämlika livsvillkor. Det gäller arbetsförhållanden och

brister i arbetsmiljön men även barn och ungdomars upp-
växtvillkor. Dessa är viktiga eftersom den ojämlika hälsan
ofta grundas tidigt och följer med in i vuxenlivet.

Det är också nödvändigt ur ett samhällsekonomiskt
perspektiv att vara frisk och aktiv längre upp i åldern,
samtidigt som det såklart ökar livskvaliteten. För att möta
det behovet måste kommunen arbeta med vård och om-
sorg men också hur hela samhället förmår att främja en
miljö där alla äldre personer har möjligheter att delta i
sammällslivet.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel % (Riket)	2021 2020 2019 2018 2017	4 (8) 5 (9) 6 (9) 5 6	↗	Med ekonomiskt utsatta avses hushåll med låg inkomst eller ekonomiskt bistånd.	Kolada
Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta (status efter 90 dagar), andel % (Riket)	2021 2020 2019 2018 2017	25 (22) 56 (24) 40 (27) 58 43	↘	Som arbete räknas arbete utan stöd, nystartsjobb och arbete med stöd. Andelen har sjunkit betydligt i Ystad utan motsvarande förändring i Riket.	Kolada
Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel (%) av befolkningen (Riket)	2021 2020 2019 2018 2017	34 (47) 34 (45) 29 25 18	→	Långvarigt bistånd avser 10–12 månader under året.	Kolada
Invånare 17–24 år som varken arbetar eller studerar, andel % (Riket)	2020 2019 2018 2017 2016	6 (8) 7 7 8 11	↗	Personer mellan 17 och 24 år som under kalenderåret inte haft inkomster som överskridit ett basbelopp, inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI mer än 60 timmar.	Kolada
Väntetid i antal dagar från ansökan vid nybesök till beslut inom försörjningsstöd, medelvärde (Jmf. ovägt medel kommuner)	2022 2021 2020 2019 2018	15 (16) 9 (15) 13 (16) 9 (15) 8 (15)	↘	Väntetiderna har ökat markant under 2022. Väntetiden är i snitt med medel för övriga kommuner.	Kolada
Ej återaktualiserade personer med försörjningsstöd ett år efter avslutat försörjningsstöd andel % (Jmf. ovägt medel kommuner)	2022 2021 2020 2019	73 (80) 92 (78) 88 (78) 82 (79)	↘	Utfallet har försämrats jämfört med tidigare år och är även sämre än medel för övriga kommuner.	Kolada

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Inriktning: Bra start i livet

Alla barn är Backa barnet-barn

I februari 2022 tecknades det en ny avsiktsförklaring mellan kommunen, Region Skåne och Polisen som innebär att Backa barnet nu kan spridas till andra kommuner i Skåne och andra kommuner och Regioner i Sverige. Under året har arbetet med Backa barnet fortskridit. Uppföljning av arbetet under hösten visar att; antal barn som tidigt upptäcks och där team skapas är fortsatt lågt, kännedom och kunskap om Backa barnet internt är ojämn, barn och vårdnadshavare i större utsträckning behöver få kännedom om Backa barnet. Följsamheten av modellen är god hos den personal som arbetar med modellen kontinuerligt och barn och vårdnadshavare är mycket positiva till modellen och det stöd den ger. Under hösten har fokus varit på att stärka arbetet ytterligare och att utifrån utvärderingens resultat justera verktyg samt förtydliga det rättighetsbaserade i arbetet, att alla barn är Backa barnet – barn. Det har även genomförts utbildningar inom berörda verksamheter som förberedelse inför att samtliga kommunala förskolor och skolor går in i Backa barnet hösten 2023.

Backa barnets tematräffar

Förutom fem hembesök och ett tvärprofessionellt besök på BVC från nyfödd till 2,5 års ålder erbjuds tematräffar för vårdnadshavare. Första och andra tematräffan har genomförts hösten 2022. Kvällarna inleddes med gemensam information om Backa barnet från polis, region och kommun. Familjerådgivningen höll i temat den ena träffen och psykologerna från Barn- och föräldrahälsan deltog på den andra.

Polisens nationella blankett för orosanmälan utgår från Behovskompassen

Backa barnet har under året även haft nationell påverkan genom att Polismyndighetens nationella blankett för anmälan till socialnämnden har reviderats utifrån Behovs-

kompassens områden. Denna används from december 2022 i samtliga polisområden i Sverige. Syftet med revideringen är att stärka barnrättsperspektivet och att öka kvaliteten i informationen och genom det skapa bättre förutsättningar för mottagande socialnämnd/socialtjänst att bedöma anmälan.

Inriktning: Jämställt föräldrastöd

Föräldraskap i Sverige

Ystads kommun ska verka för ett jämställt föräldrastöd. En målgrupp som kommunen inte når i befintligt utbud och som inte haft en riktad grupp är, utrikesfödda föräldrar. Under året ansökte Kultur och utbildning och Social omsorg tillsammans om medel från länsstyrelsen för att kunna erbjuda Föräldraskap i Sverige i Ystad. Föräldraskap i Sverige är ett samhällsorienterat gruppprogram som består av fem gruppträffar, för utrikesfödda föräldrar med barn 0-18 år. Syftet är att rusta föräldrar för ett familjeliv i Sverige. Innehållet är baserat på barnkonventionen, forskning, lagstiftning och kartlagda behov hos nyanlända föräldrar. Gruppen tar bl.a. upp hur det är att vara familj i nytt land, föräldrars rättigheter och skyldigheter, jämställdhet, och hur exempelvis förskola, skola och vård fungerar.

Under hösten har gruppleddare från Social omsorg utbildats och den första gruppen genomförts. Gruppleddarna har fått mycket bra respons från deltagarna. Redan efter två tillfällen uppger föräldrarna att de fått nya verktyg som förälder, att socialtjänsten har avdramatiserats och diskussionerna gällande jämlikhet förs hela tiden. På sikt hoppas gruppleddarna att både minska misstro mot myndigheterna och stärka föräldrarna i sin föräldraroll.

Familjecentral

Att etablera en Familjecentral i Ystad har varit beslutat sedan 2016 och under 2022 har arbetet intensifierats. Familjecentralen kommer att innehålla fyra verksamheter från Ystads kommun och Region Skåne, Barnmorskemottagning, Barnhälsovård, Öppen förskola och Socialtjänst. För att etablera familjecentralen krävs det en stor lokal som ligger på plan ett. Under 2022 har fokus varit på att hitta en lämplig lokal samt planera för hur ytorna ska fördelas och användas. Ystads kommun och Region Skåne har igång de arbetssätt som krävs i en familjecentral genom Backa barnet och hembesöksprogrammet och tack vare detta kan fokus enbart läggas på lokal. I början av 2023 kommer det presenteras en preliminär hyreskostnad och nya beslut gällande familjecentralen behöver då fattas.

Inriktning: Ökat arbetsdeltagande - ett arbetsliv för alla

Riktade sommarjobb för unga

Under våren 2022 ökade oron gällande ungdomar i Ystad med anledning av ett utbrett normbrytande beteende och tillgång till narkotika. Oron kom från skola, polis, socialtjänst och anhöriga. Social omsorg genomförde därför riktade insatser för att förebygga och ge ungdomarna ett annat sammanhang, bland annat riktades sommarjobb till identifierade ungdomar. Genom information till ungdomarnas föräldrar erbjöds sommarjobb inom kommunens arbetsmarknadsenhets verksamhet Jobb & Fix, med kravet att inlämna ett negativt drogtest för att få ingå i insatsen. Insatsen planeras åter genomföras nästa sommar.

SFI för flyktingar från Ukraina

Vuxenutbildningen har på uppdrag av kommunledningskontoret genomfört kartläggning av möjligheter och förutsättningar hos 41 flyktingar från Ukraina att påbörja svenska för invandrare. Alla som önskat (26 personer) har påbörjat utbildningen på plats på Blekegatan. Ytterligare drygt tio personer kommer efter årsskiftet att påbörja en digital flex-utbildning, detta då dessa har annan verksamhet på dagen och inte har möjlighet att följa undervisningen på plats.

Alla deltagare har minst motsvarande grundskola med sig och många har även studerat på motsvarande gymnasie- och högskolenivå. Några läser högskoleutbildning i Ukraina digitalt samtidigt som de läser SFI i Ystad. Generellt är deltagarna mycket motiverade till studierna och gör goda framsteg. De som redan har någon sysselsättning har ytterligare stärkt sin ställning på arbetsmarknaden. Flera av deltagarna vittnar om att de nu mycket lättare kan navigera i samhället, har lättare att hitta och ta till sig information och lättare att föra sin talan på tex vårdcentralen eller sjukhuset. Alla menar att det ger bättre möjligheter att få fotfäste i samhället och att de känner sig tryggare. Flera har också berättat att det underlättar vid anställningsintervjuer.

Inriktning: Förbättra för den breda gruppen som redan är på arbetsmarknaden

Pilotprojekt inom Hållbart arbetsliv inom Vård och Omsorg - Minska delade turer inom särskilt boende

Under 2022 har ett pilotprojekt för minskade delade turer inom särskilt boende genomförts inom projektet Hållbart arbetsliv. Delade turer innebär att medarbetaren först arbetar ett dagspass, är ledig 3-4 timmar för att sedan återgå till arbetsplatsen för ett kvällspass. Att minska de delade turerna förväntas leda till bättre möjlighet till återhämtning för medarbetarna, att övertidsarbetet minskar och till följd av detta en kvalitetshöjning för brukarna utifrån att medarbetarna har bättre ork. Projektet har haft god effekt då personalen upplever sig ha mer ork och kraft till arbetet när antalet delade turer minskat eller helt tagits bort.

Under åren 2021-2023 genomförs projektet Hållbart arbetsliv inom Vård och Omsorg. Projektets syfte är att medarbetarna ska ha en god arbetsmiljö med en bra balans mellan arbete och fritid. På detta sätt vill kommunen bidra till att säkra framtida kompetensförsörjning genom att vara en attraktiv arbetsgivare och inte minst få en god kontinuitet gentemot brukare i Ystad kommun.

STRATEGISKT MÅL 3:**Stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete för att utjämna skillnader i hälsa****För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:**

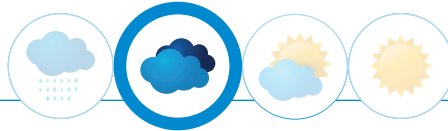
- Stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet
- Främja goda levnadsvanor
- Utvecklad sex- och samlevnadsundervisning

Ett ökat fokus på hälsofrämjande och förebyggande insatser ger ökad livskvalitet, livslängd och minska mänskligt lidande hos enskilda individer samt minskar behovet av och trycket på verksamheter såsom hälso- och sjukvård, socialtjänst och polis.

Hälsan påverkas direkt av individens levnadsvanor, vilka i sin tur påverkas av inlärd beteenden och sociala sammanhang. För att främja goda levnadsvanor behövs mötesplatser och verksamheter som fungerar som stödjande miljöer för att stärka människors möjligheter att etablera hälsosamma levnadsvanor. Tobaks- och alkoholvanor, otillräcklig fysisk aktivitet, ohälsosamma matvanor, sömnproblem och stress är välkända riskfaktorer för att insjukna i våra stora folksjukdomar som cancer och hjärt- och kärlsjukdomar. Sexuell och reproduktiv hälsa är ett område med betydelse för varje människas självkänsla, nära relationer och välbefinnande.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Antal personal som en hemtjänsttagare möter under 14 dagar, medelvärde (Skåne ovägt medel)	2022 2021 2020 2019 2018	18 (15) 16 (15) 15 (15) 14 15	↘	Personalkontinuitet. En ökning från föregående mätillfälle och högre än snittet för Skåne (ovägt medel).	Kolada
Äter frukost 4 dagar/vecka eller mer, andel procent	2021/2022 (2019/2020)	Åk. 4 Flickor 88 Pojkar 89 Åk. 7 Flickor 65 (76) Pojkar 82 (85) Gy åk 1 Flickor 60 (71) Pojkar 72,4 (70)	↘	Andelen som äter frukost varje dag minskar med åldern. Andelen har minskat i åk 7 samt hos flickor i Gy 1.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Dricker söttad dryck 4 dagar/vecka eller mer, andel procent	Läsåret 2021/2022 (2019/2020)	Åk. 4 Flickor 17 (22) Pojkar 16 (20) Åk. 7 Flickor 24 (18) Pojkar 18 (16) Gy åk 1 Flickor 34 (25) Pojkar 40 (39)	↘	Andelen har ökat i åk 7 och i gymnasiet samtidigt som det minskat i åk 4. Andelen är fortfarande högst hos pojkar i gymnasiet.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
60 min fysisk aktivitet/dag, andel procent	2021/2022 (2019/2020)	Åk. 4 Flickor 29 (35) Pojkar 45 (32) Åk. 7 Flickor 29 (22) Pojkar 34 (40) Gy åk 1 Flickor 17 (17) Pojkar 29 (26)	→	Andel elever som svarat att de rör på sig 60 min eller mer varje dag. Fysisk aktivitet minskar med åldern och pojkar är generellt mer fysiskt aktiva än flickor.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Rökning i Gy 1, andel procent	2021/2022 (2019/2020)	Flickor 9 (9) Pojkar 10 (20)	→	Andel som svarat att de röker varje dag, nästan varje dag eller någon dag i månaden. En halvering hos pojkarna sedan 2019/2020	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Snusning i Gy 1, andel procent	2021/2022 (2019/2020)	Flickor 10 (2) Pojkar 21 (17)	↘	Andel elever som svarat att de snusar varje dag, nästan varje dag eller någon dag i månaden har ökat markant hos flickorna.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Druckit alkohol under de senaste 12 månaderna i Gy 1, andel procent	2021/2022 (2019/2020)	Flickor 62 (53) Pojkar 61 (61)	↘	Andelen elever som svarat att de under de senaste 12 månaderna druckit alkohol har ökat hos flickorna.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Risikonsumtion av alkohol Andel procent	2022 (2019)	Kvinnor: 15 (13) Män: 15 (19)	→	Andelen kvinnor med risikonsumtion av alkohol har ökat samtidigt som andelen har minskat hos männen.	Region Skånes Folkhälsoenkät Vuxna
Övervikt och Fetma, andel procent	2022 (2019)	Kvinnor: 44 (48) Män: 61 (61)	→	Nivån har minskat något för kvinnor sedan föregående undersökning.	Region Skånes Folkhälsoenkät Vuxna

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Inriktning: Stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet

Ny Barn- och elevhälsoplan med barnets bästa i fokus

En väl fungerande barnhälsa och elevhälsa är en förutsättning för en framgångsrik förskola, grundskola och gymnasieskola, med välmående barn och elever som lär och utvecklas utifrån läroplanernas intentioner. Under året har en kommungemensam barn- och elevhälsoplan tagits fram och syftar till att alla som arbetar inom utbildningsförvaltningens verksamhet ska, utöver det som regleras i lagar och riktlinjer, ha ett för förvaltningen gemensamt ramverk samt känna till ansvarsfördelning, möjligheter till stödfunktioner och rutiner. Barnhälso- och elevhälsoarbetet inom förvaltningen ska ha barns och elevers bästa i fokus i enlighet med bland annat Barnkonventionen.

Målsättningen med en förvaltningsgemensam barn- och elevhälsoplan är ett likvärdigt barn- och elevhälsoarbete och att alla barn och elever inom förvaltningens verksamheter ska ha samma möjligheter till förebyggande och hälsofrämjande resurser av barnhälsoteamets och elevhälsoteamets professioner. Dessa ska tillsammans med lärare och övrig personal bidra till att skapa miljöer som stärker möjligheterna för barnens och elevernas lärande, utveckling och hälsa.

Inriktning: Främja goda levnadsvanor Cykelrundor i Ystads kommun

För att underlätta för fler, både kommuninvånare och besökare, att upptäcka kommunen på cykel har två förslag på cykelturer tagits fram. Turerna är 3–4 mil på cykelvägar och lågtrafikerade vägar genom Ystads vackra landskap. Där kan man upptäcka allt från caféer och gårdsbutiker till slott och kyrkor. På hemsidan finns beskrivning av rundorna, kartor att skriva ut och exempel på vad som går att se och göra längs vägen.

Utveckling av föräldrautbildningen Absolut förälder

Absolut förälder har genomförts i Ystads kommun sedan 2003 och under hösten har arbetet utvärderats av en arbetsgrupp bestående av personal från Kultur- och utbildning och Social Omsorg. Utvärdering visar att Absolut Förälder är ett uppskattat inslag av föräldrar i kommunen och att deltagarna anser att det är bra med information och kunskap men framför allt ett nätverk med andra föräldrar. Bedömningen är att det fortsatt behövs ett generellt ANDT-arbete, men att arbetet behöver vara mer likvärdigt och breddas samt att det ska följa Behovsområdena i Backa Barnet. Vidare finns behov av en föräldrautbildning som sträcker sig från det att barnet börjar på förskola till årskurs 9. Innehållet föreslås ha inslag av generell föräldrautbildning aktuell för åldersgruppen men också renodlade inslag avseende ANDT. Föräldrautbildningen föreslås genomföras av olika yrkesgrupper såsom förskolepersonal, pedagoger i skolan, elevhälsans personal, Fältgruppen, skolkökspersonal samt bibliotekspersonal. Vid behov kan även samverkansaktörer komma att bli aktuella. Förslag till utveckling av Absolut förälder innebär en bättre struktur på vad som erbjuds i olika åldrar och vem som är ansvarig för innehållet.

STRATEGISKT MÅL 4:**Jämlika förutsättningar för livslångt lärande****För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:**

- En likvärdig förskola och skola av hög kvalitet
- Likvärdig lärmiljö för hälsa och lärande
- Jämlik kultur- och fritidsverksamhet

Kompetenser och kunskaper utvecklas genom olika former av lärande under livets olika skeden och har ett starkt samband med människors förutsättningar för en god hälsa. Utbildning ger bättre möjligheter till arbete och inkomst men även för att stärka psykologiska och sociala resurser, vilket ger individen möjligheter att påverka sin situation.

Lärande och utveckling sker inte bara i skolan, utan i livets alla olika sammanhang. Aktiviteter som innehåller olika former av icke-formellt och informellt lärande såsom fritidshem, olika fritidsaktiviteter och föreningsliv med hög tillgänglighet är viktiga för utvecklandet av kunskaper och kompetenser.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Aktivitetstillfällen för barn och unga i kommunala bibliotek, antal/1000 inv 0–18 år (Riket)	2021 2020 2019	16 (22) 11 (22) 31 (40)	→	En svag ökning från föregående års markanta minskning som sannolikt berodde på pandemin.	Kolada
Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/ inv 7–20 år	2021 2020 2019 2018 2017	35 35 40 41 42	→	Deltagartillfällen är summan av antalet närvarande deltagare i av RF godkända sammankomster för vilken föreningen sökt Statligt lokalt aktivitetsstöd.	Kolada
Idrottsföreningar med varken flick- eller pojkdominerad verksamhet, deltagare 7–25 år andel % (riket)	2021 2020	15 (23) 22 (22)	↘	Med varken pojkdominerad eller flickdominerad verksamhet avses att varken pojkarna eller flickorna svarar för mer än 60 % av inrapporterade deltagaraktiviteter i föreningen.	Kolada
Elever i år 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, kommunala skolor, andel %	2022 2021 2020 2019	86 85 84 87	↗	Andel elever med godkänt betyg i alla ämnen som ingått i elevens utbildning.	Skolverket
Gymnasieelever med examen inom 3 år, kommunala skolor, andel (%)	2022 2021 2020	72 73 71	→	Från och med år 2021 exkluderas IB elever.	SCB
Andel elever som anger att de ofta eller alltid känner sig stressad över skolarbetet (%)	Läsåret 2021/2022 (2020/2021)	Åk. 4 Flickor 23 (30) Pojkar 17 (25) Åk. 7 Flickor 47 (38) Pojkar 28 (22) Gy åk 1 Flickor 65 (56) Pojkar 35 (40)	→	Andel som svarat "Ofta" eller "Alltid" har slagits ihop. Andelen som upplever sig stressade av skolarbetet ökar generellt med åldern. Andelen har minskat i åk 4 men ökat i åk 7 och hos flickor i Gy 1.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Arbetsro i klassrummet, andel (%) som svarat bra/mycket bra	Läsåret 2021/2022 (2020/2021)	Åk. 4 Flickor 82 (80) Pojkar 83 (77) Åk. 7 Flickor 70 (74) Pojkar 77 (81) Gy åk 1 Flickor 95 (95) Pojkar 90 (93)	→	Andelen flickor och pojkar åk 4 som upplever arbetsro i klassrummet har ökat. Samtidigt har det skett en minskning i åk 7 samt hos pojkar i Gy 1.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun
Trivs i skolan, andel (%) som svarat ganska bra/ mycket bra	Läsåret 2021/2022 (2020/2021)	Åk. 4 Flickor 97 (94) Pojkar 96 (95) Åk. 7 Flickor 90 (94) Pojkar 96 (96) Gy åk 1 Flickor 97 (98) Pojkar 97 (98)	→	Trivseln är generellt sett hög i samtliga årskurser. Lägst är den hos flickor i åk 7.	Sammanställning av elevhälsoenkäterna Ystads kommun

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Inriktning: En likvärdig förskola och skola av hög kvalitet

Jämlik skolutveckling om HBTQIA+

Utifrån en kvalitetsgranskning av Skolinspektionen har utbildningsförvaltningen fått i uppdrag att på ett tydligare sätt följa upp och analysera skillnader mellan pojkar och flickor i kvalitetsuppföljningar. I Elevenkät åk 2-9 har för första gången kön (flicka, pojke, annan könstillhörighet, vill ej ange) analyserats. Resultaten visar att den största skillnaden mellan grupper finns på frågan om man känner sig trygg i skolan där endast 23 procent av de som har annan könsidentitet/vill ej ange känner sig trygga. Även nöjdheten hos elever som uppgett "Annan könsidentitet" är betydligt lägre än hos de som angett pojke respektive flicka. Utifrån dessa resultat kommer arbetet utvecklas ytterligare under 2023 och satsningen gällande bemötande

inom HBTQIA+ bedöms extra viktig att prioritera.

Projektet kompetensutveckling HBTQIA+ har sedan höstterminen 2021 drivits med stöd av kommunens sociala investeringar. Under 2022 har det utbildades 45 nyckelpersoner under 2,5 heldag.

Nyckelpersonerna kommer att hålla workshops i verksamheterna vid 4 tillfällen under 1,5 år. Mellan varje utbildning får personalen uppgifter att göra i vardagen. Den första workshopen är genomförd i samtliga verksamheter. Cheferna till berörda verksamheter har fått ett eget utbildningstillfälle. En enkätundersökning har genomförts till elever innan kompetensutvecklingsinsatsen. Syftet är att synliggöra huruvida barn/unga upplever ökad förståelse samt ett mer inkluderande och professionellt bemötande och adekvat arbetsätt.

Inriktning: Jämlig kultur- och fritids- verksamhet

Kulturgaranti

Kulturgarantin för barn och unga i Ystad garanterar att alla barn som fyllt fyra år till och med gymnasiet åk 3, ska få vara med om minst en kulturupplevelse per läsår. Trots pandemin i början av 2022 har ca 8 000 elever fått möjlighet att uppleva teater, konserter, film, musik, cirkus, utställningar och workshops under året. Främst på Ystads egna kulturinstitutioner, men också genom resor till Malmö, tex för att se Anastasia på Malmö Opera, samt den unika Auschwitzutställningen som besöktes av ca 1 500 elever.

Tillgänglig kultur

Lokalerna inom kulturen med ett utbud som dagligen är öppna för alla på fritiden och som erbjuder ett brett utbud och möjligheter och som finns i stad och på landsbygd bidrar till jämlig kultur- och fritidsverksamhet. Det finns möjlighet till eget skapande, fördjupande och kulturupplevelser.

Under vår och sommar visade Konstmuseet konstutställningen Spår av begär som på olika sätt handlade om och engagerade hbtqi-rörelsen. Utställningen följde konstnärerna Conny Karlsson Lundgren och Benny Nemers utforskningar av samlingar, trädgårdar och konsthistorien. Konstnärerna tog upp queera tematiker och utställningen kommunicerades genom olika nätverk. Utställningen lyfte frågor kring identitet, historia och gemenskap och lockade till sig nya besökare.

Fritidsbiblioteket Åvallaparken

Fritidsbiblioteket är ett projektsamarbete mellan Ystad kommuns fritidsavdelning, LSS daglig verksamhet och KFUM Ystad. Vecka 8 2023 öppnas Fritidsbiblioteket i Åvallaparken, där möjligheten att låna fritidsutrustning gratis kommer finnas. Fritidsbiblioteket kommer att vara öppet ca 10 timmar i vecka, fler öppettider riktas mot loven. Fritidsbiblioteket bemannas av ungdomar från Ystad gymnasium som anställs av KFUM Ystad.

Det övergripande syftet med Fritidsbiblioteket är att ge alla barn och unga bättre möjligheter till god fysisk och psykisk hälsa genom att erbjuda kostnadsfri utrustning för olika utvecklande, roliga och målgruppsanpassade aktiviteter i Ystad. Förutom utlåning av fritidsutrustning till barn och unga kommer det även när fritidsbanken har öppet att finnas möjligheter till spontana aktiviteter i parken som bollar, plockepinn, skateboard, rullskridskor etc.

På detta sätt vill Fritidsbiblioteket bidra till:

- Att ge alla barn och unga oavsett socioekonomiska förutsättningar rätt till en meningsfull fritid (Barn har rätt till lek, vila och fritid, Barnkonventionen Artikel 31)
- Att underlätta för invånare att dela gemensamma resurser och minska miljöbelastningen genom återbruk
- bättre folkhälsa genom att öka rörelseglädjen
- ett mer ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart samhälle

Insamlingskärl kommer finnas på flera ställen i Ystad kommun där invånare kan skänka fritidsutrustning. LSS daglig verksamhet samlar in utrustningen för rengöring och reparation innan det är dags för utrustningen att tas i bruk genom fritidsbanken. Ett samarbete har även påbörjats med ett studieförbund som under våren kommer hålla cirklar med fokus på återbruk där fritidsutrustning är en del. Ett utbyggt samarbete med föreningslivet i Ystad kommer också att byggas upp, dels för att ge alla föreningar möjlighet att vara en del i insamlingen av fritidsutrustning, dels för att lättare kunna hjälpa barn och unga med sämre ekonomiska förutsättningar.

STRATEGISKT MÅL 5:

Trygga och attraktiva miljöer som ger möjlighet till möten mellan människor

För att uppnå målen inriktas arbetet på följande:

- Miljöer och mötesplatser för alla
- God tillgänglighet i den yttre och inre miljön
- Attraktiv boende- och närmiljö utifrån livssituation

Utgångspunkten för hur social hållbarhet kopplar an till samhällsplaneringen handlar om hur den fysiska miljön i kommunen är uppbyggd och hur den påverkar möjligheterna för hur medborgarna kan forma sina liv. Hälsofrämjande livsmiljöer innebär goda boendemiljöer med tillgång till grönområden, utbildning, service,

kommunikationer och kultur. De fysiska miljöer som planeras ska fungera för alla.

Gemenskap och sociala relationer har stor betydelse för hälsa och livskvalitet för de allra flesta. Att det finns naturliga mötesplatser och tillgång till kultur- och fritidsmöjligheter har stor betydelse för vilken typ av möten och social interaktion som sker i samhället.

TREND OCH UTVECKLING

INDIKATOR	ÅR	RESULTAT	TREND	KOMMENTAR	KÄLLA
Sömnstörd av trafikbuller Andel som svarat Ja dagligen/Ja varje vecka på året.	2022 (2019)	Kvinnor: 6 (4) Män: -	↘	Medför trafikbuller i eller i närheten av din bostad någon av följande störningar (svårt att somna/blir väckt). För män i Ystad är andelen färre än 10 svar och redovisas därför inte.	Folkhälsoenkät Region Skåne
Lågt socialt deltagande, Andel inkluderar: De som anger att de deltagit i färre än två aktiviteter	2022 (2019)	Kvinnor 23 (16) Män: 22 (16)	↘	Andelen med lågt socialt deltagande har ökat sedan föregående mätning, sannolikt en effekt av pandemin, motsvarande effekt ses på snittet för Skåne.	Folkhälsoenkät Region Skåne
Andel som går eller cyklar till/från arbete/studier	2022 (2019)	Kvinnor 27 (32) Män 14 (15)	↘	Andelen som går eller cyklar till/från arbete eller studier har minskat. Andelen kvinnor är i snitt med Skåne (28) medan andelen män är betydligt lägre än Skåne (24).	Folkhälsoenkät Region Skåne
Andel som visats i grönområde (Skåne)	2022	Kvinnor 85 (77) Män 75 (69)	↗	Andel som visats utomhus i park, natur- eller grönområden (t.ex. går promenader eller cyklar)? varje dag eller några gånger per vecka.	Folkhälsoenkät Region Skåne

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Inriktning: Miljöer och mötesplatser för alla Cykelbiblioteket

Under 2021 startade cykelbiblioteket och nu har de första resultaten sammanställts. Det är svårt att påvisa att cykelbiblioteket lett till stora förändringar i resvanor men användarna är mycket nöjda (99 procent har svarat att utlåningen fungerat mycket bra eller bra) och viss påverkan på beteende kan också ses. Intresset för att låna är fortsatt mycket stort, till vanlig elcykel står 27 personer i kö och till ellådcykel står 51 personer i kö. Även spridningen av låntagare sett till ålder, kön och boendeort har varit bra.

CITAT FRÅN EN LÅNTAGARE

"Var motståndare till elcykel innan jag lånade, men blev helt tagen av glädjen att cykla med el. Trots blåst och trist väder så kändes det inte motigt att cykla. Verklig lycka."

Inriktning: God tillgänglighet i den yttre och inre miljön

Nya trafikregleringar i centrala Ystad

Under året har nya regleringar införts i centrala Ystad. Som ett led i att förbättra trafiksäkerheten för gående och cyklister i centrala Ystad har ett antal gågator reglerats som gångfartsområden och där ska all fordonstrafik ske på de gåendes villkor och gående ska lämnas företräde. En gata har också stängts av för genomfart. Syftet med förändringarna är att trafiken som bara passerar genom centrum ska minska och därmed skapa en säkrare trafikmiljö för gående och cyklister.

MILJÖARBETET I YSTADS KOMMUN

Ystads kommuns Miljöprogram fokuserar på de miljömässiga aspekterna av en hållbar utveckling. Miljöprogrammet ska tillsammans med Folkhälsoprogrammet bidra till att kommunen uppnår det av riksdagen antagna Generationsmålet som lyder: "Ystads kommun överlämnar till nästa generation ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför kommunens, regionens eller Sveriges gränser."

Programmet är vägledande och beskriver den önskvärda utvecklingen av Ystads kommun fram till år 2025. Det övergripande målet för hållbarhetsarbetet i kommunens styrmodell är formulerat "Hållbara, attraktiva livsmiljöer och förutsättningar för en god jämlik hälsa och livskvalitet i hela kommunen". Detta övergripande mål är en gemensam utgångspunkt för kommunens arbete med miljö och folkhälsa. Kopplat till detta finns fem strategiska miljömål (till höger på denna sida). Varje strategiskt mål innehåller de inriktningar som kommunen har för att bidra till miljömässig hållbarhet och nå målen.

Fullföljer vi våra åtaganden?

En grundförutsättning för att uppnå målen inom den miljömässiga hållbarheten är acceptansen för att resurserna på vår planet är ändliga, hur stora de än kan tyckas vara. Målsättningen är ett idealt läge för samhället där levnadsvillkor och resursanvändning möter mänskliga behov utan att äventyra ekosystemens livskraft, där miljön stärks och bevaras så att även framtida generationer kan tillgodose sina behov. Kommunens verksamheter behöver också öka förståelsen för hur de kan bidra till detta arbete samt hur pågående aktiviteter ska följas upp. I detta bokslut redovisas den senaste tillgängliga statistiken samt ett urval av aktuella aktiviteter från kommunens verksamheter.

Idealt är när levnadsvillkor och resursanvändning möter mänskliga behov utan att äventyra ekosystemens livskraft, och där miljön stärks och bevaras så att även framtida generationer kan tillgodose sina behov.

Strategiska miljömål

1. Vattenmiljöer i balans. Transporten av näringsämnen ut till havet har enligt den senaste statistiken ökat. Detta beror till stor del på ökad vattenföring. På avloppsreningsverket har teknik installerats för att minska förbrukningen av dricksvatten i de interna processerna. Dagvattenplanen för Ystads kommun går upp för antagande under våren 2023. Dagvattenplanen fastställer hur kommunen kan arbeta brett i sina verksamheter för att fördröja och rena dagvatten innan det når åar, sjöar och havet.

2. Hållbart nyttjande av markresurser. Stadsbyggnadsavdelningen arbetar aktivt för att minimera ianspråktagandet av jordbruksmark i detaljplaneringen genom bland annat förtätning på gammal industrimark. Trots detta har drygt 13 ha åkermark ianspråktagits för ny bebyggelse under 2022. Cyklandet ökar vilket kan bero på flera åtgärder för att förbättra för gående, cyklister och kollektivtrafikresenärer.

3. En rik natur- och kulturmiljö. Total andel jordbruksmark som är omställd/under omställning till ekologisk produktion har minskat något sedan föregående år. Kommunens engagemang under Friluftslivets år ledde till att kommunen fick den hittills högsta placeringen i rankingen "Sveriges friluftskommun". I detaljplaner bevaras värdefull naturmiljö och en förstudie inför framtagandet av en Grönplan har genomförts. Kommunen har även påbörjat naturvårdsåtgärder inom Nybrofältet som har visat sig ha en betydande artrikedom.

4. En giftfri miljö och ett mer resurseffektivt samhälle. Avfallsmängderna har minskat något, men är fortfarande mycket större än riksgenomsnittet. Inköpen av ekologiska livsmedel fortsätter att minska medan inköpen av etiskt märkta livsmedel ökar lite. Flera av kommunens verksamheter arbetar aktivt med olika cirkulära flöden för att dels spara pengar, dels utnyttja befintliga resurser på allra bästa sätt.

5. Begränsad klimatpåverkan. Trots att utsläppen av växthusgaser har minskat markant sedan 1990, så finns det fortfarande stor förbättringspotential om målet som motsvarar överenskommelserna i Parisavtalet ska nås till 2045. Kommunen har större utsläpp per capita än riskgenomsnittet, vilket betyder att det finns mycket kvar att göra som till stor del ligger utanför kommunens rådighet. Ett nytt verktyg håller på att implementeras för att följa upp kommunens utsläpp av växthusgaser. Som en följd av energipåfrestningen har flera olika åtgärder vidtagits för att minska energiförbrukningen. Åtgärderna syftar i första hand till att spara pengar, men fungerar också som ett sätt att uppmuntra kommuninvånare att minska energiförbrukningen och därmed minska påverkan på klimatet.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 1: Vattenmiljöer i balans

Detta mål innefattar havet, sjöarna och vattendragen men även grundvatten och dricksvatten. 2027 ska samtliga ytvatten och grundvatten har uppnått god kemisk status. När det gäller ekologisk status har det lämnats undantag för kommunens ytvatten och god status ska därmed uppnås till 2033 i sjöar och vattendrag samt till 2039 i kustvatten. Kommunen har ett delansvar för att nå målen genom att minimera skadliga utsläpp till vatten. Detta kan ske genom till exempel utbyggnad av kommunala vatten och avloppssystem och planering av omhändertagande av dagvatten.

Kommunen har ett pågående arbete gällande utbyggnad av VA-infrastruktur på landsbygden. En bidragande orsak till övergödningens problematik är bristfälliga avloppssystem och genom utbyggnaden avser kommunen säkerställa att på sikt minska övergödningen av sjöar och vattendrag.

Genom att arbeta strategiskt och systematiskt med dagvattnet är det möjligt att arbeta mot flera miljöproblem samtidigt. Det är dagvatten som transporterar kemikalier och näringsämnen till vattenförekomsterna och genom uppströmsarbete och god kännedom om föroreningskällorna, kan kommunen göra medvetna val i samband med planering och byggande så att föroreningar från olika källor minimeras eller avlägsnas. En god dagvattenhantering har också betydelse för hur väl ett samhälle kan hantera större mängder vatten till exempel i samband med skyfall.

TREND OCH UTVECKLING

Ekologisk och kemisk status

Den ekologiska statusen i sjöarna, Ellestadssjön och Kragehom, är dålig medan den är måttlig för vattendragen och kustvattnet. Eftersom effekter av eventuella förbättringsåtgärder är så långsamma har tidsundantag om att uppnå god ekologisk status lämnats. I samtliga vattenförekomster är den kemiska statusen "Uppnår ej god". Grundvattnet har god både kemisk och kvantitativ status.

Kontroll av näringsbelastning

Sedan 1990-talet har regelbundna mätningar genomförts i kommunens åar. De parametrar som följs upp är bl a kväve, fosfor, pH och syrehalt. Halterna av kväve och fosfor har minskat långsamt, men utgör fortsatt de främsta orsakerna till övergödningen av havet. Halterna säger dock inget om hur mycket som har transporterats till havet eftersom detta även är beroende av flödet i vattendragen. Under 2021 transporterades ca 11 ton fosfor ut i havet från vattendragen. Detta är en stor ökning i förhållande till mängden 2020 som var 4,4 ton. Motsvarande siffra för kväve är 1 180 ton, vilket också är en ökning från 756 ton under 2020. Siffrorna innefattar Nybroån, Kabusaån och Tygeån. Den ökade transporten av näringsämnen beror på högre vattenföring under 2021. Näringsläckage från Svartån och Charlottenlundsbacken har sammanställts för perioden 2018–2021. För Charlottenlundsbacken är transporten av fosfor och kväve ungefär densamma som för perioden 2013–2017, omkring 0,3 ton fosfor/år och drygt 20 ton kväve/år. För Svarteån finns en minskande trend när samma tidsperioder jämförs: från 2,5 ton fosfor/år till 1,8 ton och från 93 ton kväve/år till 80 ton.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Marietorps Naturskola – ett nav för friluftsliv och restaurering av groddammen

Två LONA-projekt har blivit beviljade statliga medel av Länsstyrelsen Skåne och Naturvårdsverket. Det ena projektet "Naturens alla värden" handlade om att utveckla Marietorp till ett nav för friluftslivet. En utomhusutställning med taktilla spårtavlor och skyltar med information om djur och natur i området har skapats vid naturskolan i Sandskogen. Det andra projektet är en restaurering av groddammen på Marietorp. Restaureringen av dammen bidrar till ett bevarande av biologisk mångfald och viktiga rekreations- och naturvärden. Grävningen sker i ett naturreservat, och alla dispenser och tillstånd är beviljade av Länsstyrelsen Skåne samt Ystad-Österlenregionens miljöförbund. Båda projektet finansieras av statliga medel, i "Naturens alla värden" med 50 % och i dammrestaureringen med 90 %.

Dricksvatten sparas med ny teknik vid avloppsreningsverket Sjöhög

Totalt används 75 000 kubikmeter vatten om året till de interna processerna vid avloppsreningsverket. Det kan handla om att använda vatten för att spola bassänger eller för att bereda kemikalier. Tidigare har dricksvatten använts, vilket innebär att Sjöhög ARV varit en av kommunens största dricksvattenförbrukare.

Efter ett medborgarförslag, om att använda renat avloppsvatten för bevattning i kommunala planteringar, föddes idén att behandla renat avloppsvatten för att kunna återanvända inom nya användningsområden. Att tillverka ett tekniskt vatten att använda i stället för dricksvatten till de interna processerna vid reningsverket ansågs vara en bra investering. Kraven på det tekniska vattnet är att det ska motsvara ett vatten av god badvattenkvalitet för att säkra både driftsprocesser vid reningsverket och medarbetarnas arbetsmiljö.

Under sommaren 2022 genomfördes installationen som möjliggör produktion av tekniskt vatten från renat avloppsvatten, vilket innebär att avloppsreningsverket nu är självförsörjande på vatten att använda till de interna processerna. Vid framställande av det tekniska vattnet

behandlas en mindre del av det renade avloppsvattnet i ytterligare ett reningssteg för att avlägsna partiklar och mikroorganismer.

Projektet har delfinansierats av Länsstyrelsen Skåne. Bidrag har omfattat ungefär 40% av den totala kostnaden för projektet. Återbetalningstiden för resterande del beräknas till mindre än två år med hänsyn taget till tidigare kostnader för inköp av dricksvatten.

Investeringen innebär en stor miljövinna då förbrukningen av dricksvatten minskat markant, vilket innebär att Sjöhög ARV är med och säkrar tillgången på kommunens dricksvatten.

Den hållbara staden – Klimatköping

Genom den marinpedagogiska verksamheten deltar elever i åk 7 i ett pedagogiskt program under en halv dag som heter "Vad händer med nederbörden som faller över Ystad?" Syftet med programmet är att eleverna ska få en förståelse för vad som händer med den nederbörd som faller över staden och hur de själva kan påverka vattenkvaliteten.

Programmet startar vid Klostret där eleverna får en introduktion om Ystad förr och idag och hur vattnet har format staden. Eleverna följer sedan dagvattnet genom staden, via Norra Promenaden ner till havet där ett vattenprov tas.

Halva klassen analyserar vattenprovet med hänsyn till bland annat näringsinnehåll medan halva klassen får bygga en fiktiv modell av en stad. Efter att eleverna har fått bygga sin drömstad testas den sen genom olika uppdrag som är kopplade till de globala målen. Slutligen utsätts staden för påfrestningar i form av klimatförändringar och det är upp till eleverna att förbereda staden så att den klarar av att stå emot förändringarna.

Dagvattenplan för Ystads kommun – för en bättre miljö i sjöar, vattendrag och havet

Under 2022 har en ny Dagvattenplan för Ystads kommun arbetats fram. Dagvattenplanen har tagits fram i bred samverkan mellan berörda verksamheter. Två workshoppar anordnades, dels för att bredda kunskapen bland kommunens anställda och politiker, dels för att komma överens om riktlinjer, rutiner och ansvarsfördelning.

Dagvattenplanen innefattar en dagvattenpolicy som beskriver hur kommunen ska arbeta mer generellt med dagvattenfrågor. Policyn vägleder och klargör kommunens övergripande inställning. I planen finns också riktlinjer för rening och fördröjning av dagvatten, rutiner för hur verksamheterna ska arbeta i form av checklistor samt ett kunskapsunderlag.

Dagvattenplanen förväntas antas under våren 2023.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 2:

Hållbart nyttjande av markresurser

Hållbart nyttjande av markresurser innebär en avvägning mellan olika intressen avseende hur marken används, gällande såväl bebyggd miljö som jordbruks- och naturmark inom kommunen som geografiskt område. Jordbruksmark som bebyggs kan aldrig återställas och den bördiga mark som finns kvar blir allt mer värdefull. Samtidigt behöver en växande kommun mer plats för människor, bostäder och verksamheter och därför är det

nödvändigt att visa hur och var olika intressen ska kunna tillgodoses. De avvägningar gällande markresurser som görs mellan olika intressen framgår i kommunens Översiktsplan. Syftet med avvägningen är att skapa förutsättningar för en attraktiv kommun med en levande landsbygd och att främja hållbar utveckling ur såväl ekologiskt, ekonomiskt som socialt perspektiv.

TREND OCH UTVECKLING

Exploaterad jordbruksmark och grönyta

Under 2022 har totalt tre detaljplaner antagits/godkänts. Urmakaren, som är en av de beviljade planerna, innebär att mark som tidigare har varit industrimark nu kan saneras och omvandlas till kvartersmark för bostäder och centrumverksamhet.

Detaljplanen för södra Hedeskoga är antagen, men väntar på en dispens från biotopskyddet för att kunna vinna laga kraft. Planen innebär att ca 13,4 ha åkermark omvandlas till områden för friliggande villor och radhus samt naturområden. Slutligen har en detaljplan i Köpingebro ändrats för att öka exploateringsgraden och möjliggöra sammanhängande bebyggelse i stället för fristående hus.

Cyklandet ökar i staden

Ystads kommun har som mål att både andelen resor som görs med cykel och antalet cykelresor ska öka. För att följa utvecklingen har kommunen dels fasta mätpunkter, dels

görs mätningar under en tvåveckorsperiod vart tredje år.

Under 2022 har kommunen haft totalt fyra fasta mätpunkter. Mätpunkterna räknar alla cyklister som passerar över hela dygnet och hela året. Detta ger en mycket bra bild av hur cykelströmmen förändras dels mellan år, dels mellan olika månader, veckor och timmar.

Resultatet från de fasta mätpunkterna visar generellt en ökning av antalet cyklister. Trenden syns framför allt i de tre mätpunkterna på Styrmansgatan och Bellevuevägens båda sidor där det har skett en ökning på mellan 4 och 51 %. Största ökningen har skett på östra sidan av Bellevuevägen från totalt 87 777 år 2021 till totalt 132 575 cyklister 2022. Vid mätpunkten på Regementsgatan är mängden cyklister ungefär samma som 2021 och totalt cyklade 247 032 cyklister där under 2022. Skillnaderna är stora mellan olika månader och veckor, med flest cyklister under sommar-månaderna.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2021

Ombyggnationer som förbättrar för gående, cyklister och kollektivtrafikresenärer

2022 har flera olika projekt pågått som förbättrar infrastrukturen för gående, cyklister och kollektivtrafikresenärer.

Industrigatan har byggts om i syfte att göra gatan mer gång- och cykelvänlig och trafiksäker. Gångbanorna har fått betydligt bättre standard och på södra sidan finns en helt ny cykelbana. Det har även blivit säkrare för gående och cyklister att korsa vägen.

I maj 2022 öppnade Surbrunnsvägen där ombyggnation pågått en längre tid. Nu finns en grön, trygg och tillgänglig gatumiljö där det är trevligt och säkert för alla att röra sig. Gående, cyklister och kollektivtrafikresenärer har fått stora förbättringar när gångbanor och cykelbanor fått hög standard och varje trafikslag är separerade från varandra. Utanför stadsbiblioteket har en ny busshållplats byggts med gott om ytor och bänkar för väntande passagerare både ute och i ett nytt väderskydd.

Under 2022 har även ombyggnationen av Missunnavägen blivit klar. Ombyggnaden har gjorts för att öka trafiksäkerheten och tillgängligheten för gående och cyklister. Flera övergångsställen och cykelpassager har hastighetssäkrats och längs Missunnavägen har körbanan smalnats av och kompletterats med betongstöd där i första hand cyklister kan cykla, åtskilda från biltrafiken. Ytorna kan även nyttjas av gående på väg till och från busshållplatserna längs sträckan.

Längs Missunnavägen har körbanan smalnats av och kompletterats med betongstöd där i första hand cyklister kan cykla, åtskilda från biltrafiken.

I kommunen pågår ett kontinuerligt arbete med att hastighetssäkra övergångsställen. Under 2022 har det blivit säkrare att korsa på t.ex. Thorssons väg i Ystad och vid skolan i Hedeskoga.

För att göra det bekvämare för kollektivtrafikresenärer som väntar på buss eller tåg, har både hållplatsen på Surbrunnsvägen och busstationen vid Ystad station fått nya väderskydd av hög standard och med gott om plats för alla som väntar.

Industrimark omvandlas till bostadsområde

Under 2022 har detaljplanen för Urmakaren antagits av kommunfullmäktige. Detaljplanen innebär att ett tidigare industriområde planläggs för bostäder. Detaljplaneområdet är idag ett outnyttjat område för industrimark, vilket innebär att inga grönområden tas i anspråk för ny bebyggelse. En befintlig parkyta ska vidareutvecklas och kommer bland annat att utformas som en fördröjningsyta. Detaljplanen gör det möjligt att bygga upp till 550 bostäder inom området och i vissa delar tillåts även centrumverksamheter i bottenvåningarna av husen. Det kan vara mindre butiker, caféer, frisörer eller någon annan verksamhet.

En utmaning med att planera bostadsbebyggelse inom industrimark är att den ofta innehåller markföroreningar och behöver saneras innan byggstart. Marksanering är kostsamt vilket kan göra att man ibland undviker att omvandla de områdena för att bygga nya bostäder. Kommunen arbetar även med flera andra detaljplaner där redan ianspråktagen industrimark planläggs för bostäder. Ett exempel är detaljplanen för Lotsen där industrimark i gällande detaljplan omvandlas till ett nytt bostadsområde med ca 400 nya bostäder. Även arbetet med första etappen för hamnstaden är påbörjat. Kommunen arbetar med förtätning av staden för att hushålla med jordbruksmark och genom att förtäta inom staden möjliggörs tillgång till befintlig service och kommunikationer för invånarna. Förtätning i befintliga bostadsområden medför utmaningar med ökad trafik, behov av nya parkeringsplatser, ytor för skyfallshantering mm. Dock kan planering av nya områden möjliggöra skapandet av nya ytor för bättre hantering av dagvatten och skyfall.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 3:

En rik natur- och kulturmiljö

En livskraftig, rik natur med stor biologisk mångfald och väl fungerande ekosystemtjänster utgör förutsättningen för en långsiktig hållbar utveckling. Ekosystemtjänster är de olika nyttor som naturen förser oss människor med och som vi behöver för vår överlevnad. Även om ekosystemen har en imponerande förmåga att återhämta och anpassa sig finns gränser för hur stor mänsklig påverkan de klarar av. Därför behöver de skyddas, bevaras och utvecklas både i tätorterna och på landsbygden.

Kulturmiljön är summan av den miljö som människor har skapat och har stor betydelse för vår känsla av trygghet och tillhörighet. Kulturmiljöer finns såväl i staden som i byarna och odlingslandskapet. Natur- och kulturmiljöer ger ökad livskvalitet och genererar även arbetstillfällen inom bland annat besöksnäringen.

TREND OCH UTVECKLING

Skyddad natur

Ystads kommun har en landareal på 350 km² och en vattenareal på 839 km². Kommunens totala areal är 1189 km². I kommunen finns skyddad natur både på land och i vatten. Det finns 15 naturreservat, två naturvårdsområden och ett skogligt biotopskyddsområde som totalt utgör 32,84 km² (enligt SCB:s statistik från 2021 publ. 2022-05-24). Av denna areal utgörs 29,28 km² av skyddad natur på land och 4,05 km² av skyddad natur i vatten. Andelen skyddad natur på land av kommunens landareal är 8,4 % och andelen skyddad natur (land och vatten) av hela kommunens areal är 2,8 %.

Ekologisk odling

72,7 %, eller 254,41 km², av Ystads landareal är jordbruksmark (åkermark och betesmark) enligt Jordbruksverkets statistikdatabas 2022. När det gäller statistiken för ekologisk odlad mark är det en fördröjning på ett år. Andelen jordbruksmark som brukades ekologiskt under 2021 var 5,5 % och ytterligare 0,5 % var under omställning till ekologisk produktion enligt Jordbruksverkets statistikdatabas. Andelen mark som var omställd eller under omställning till ekologisk produktion har ökat från totalt 4,9 % 2018 till 6,5 % 2020 för att sedan minska till 5,9 under 2021.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Förstudie grönplan

Under 2022 har Ystads kommun tagit fram en förstudie inför arbetet med en kommande grönplan. Förutom det interna arbetet gjort av arbetsgruppen, bestående av kommunens två landskapsarkitekter, parkchefen samt kommunekologen, har det även hållits två workshops med tjänstemän och politiker för att skapa samsyn och ökad förståelse kring grönstruktur samt för att förankra den kommande grönplanen.

Syftet med att först göra en förstudie är att tydligare definiera och klargöra omfattning och avgränsningar samt vilken status och funktion grönplanen kommer att ha. Under arbetets gång med förstudien har olika underlag studerats, bland annat andra kommuners grönplaner och olika handböcker så som Naturvårdsverkets och Boverkets skrift 'Grönplanera! En vägledning om att ta fram en grönplan'.

En övergripande bedömning av organisation, budget, tidplan samt vilka resurser (interna som externa) som kan komma att behövas har också tydliggjorts under arbetet med förstudien. Likaså vilka tekniska förutsättningar som behövs för en digital karthantering, hur slutprodukten ska se ut och hur den ska kommuniceras ut till såväl tjänstemän, kommunpolitiker som till allmänheten.

Bevarande av värdefull naturmiljö i den fysiska planeringen

I den fysiska planeringen arbetar kommunen med att identifiera ekosystemtjänster samt värdefulla natur- och kulturmiljöer som behöver bevaras och/eller utvecklas. I detaljplanen för delar av Ystad småbåtshamn säkerställs att befintlig strand och strandvegetation bevaras för att skydda värdefull natur.

En naturvärdesinventering genomfördes för en tänkt camping på Nybrofältet, norr om Ystads golfklubb. Inventeringen identifierade höga naturvärden och rödlistade arter vilket resulterade i att politikerna tog beslut om att lägga ner arbetet med detaljplanen. I området för Nybrofältet arbetar kommunen nu i stället med att värna om och förstärka områdets naturvärden.

Sandmarksåtgärder på Nybrofältet

Nybrofältet är ett före detta militärt övningsfält och ligger väster om Nybrostrand, mellan Ystads golfbana och Nybroån. I samband med en naturvärdesinventering inom ett detaljplanearbete framkom det att det finns en betydande artrikedom med många rödlistade och flera fridlysta arter, främst insekter och kärlväxter. Flera av de funna arterna är sällsynta och har få andra kända lokaler i södra Skåne eller i Sverige, till exempel fjärilen svartfläckig blåvinge och klöversidenbi. Sällsynta växter är bland annat dvärgserradella och sandlusern.

Fältet håller på att växa igen med framför allt tall och ek. För att behålla de höga naturvärdena har träd och buskar dragits eller grävts upp med rötterna under hösten 2022. Ungefär 10 sandblottor med en total areal på ungefär 1 300 kvadratmeter har skapats. Sandblottor ger livsutrymme åt framför allt vilda bin men är också ny mark dit sandmarksväxter som backtimjan kan sprida

sig. Backtimjan är värdväxt för fjärilen svartfläckig blåvinge.

En framtida skötselåtgärd är att bränna av ungefär en fjärdedel av fältet varje år. Fältet är genom grusvägar från militärens tid redan uppdelat i fyra områden. Dessa grusvägar har skrapats av och breddats något så att de kan fungera som brandgator så att elden inte sprider sig på ett oönskat sätt från ett område till ett annat.

Klättring i rankingen "Sveriges friluftskommun"

Naturvårdsverket genomför sedan 2010 tillsammans med Svenskt Friluftsliv och Sveriges fritids- och kulturchefer förening undersökningen "Sveriges friluftskommun". Syftet med utmärkelsen Sveriges friluftskommun är att skapa uppmärksamhet kring friluftsliv och stimulera kommunernas arbete som bidrar till att nå de tio friluftslivspolitiska målen.

Undersökningen genomförs som en enkät och frågorna fokuserar på kommunernas planer, information och samarbete samt aktiviteter inom friluftsliv. Ystads kommun har svarat på enkäten varje år. Undersökningens första år fick Ystad placeringen 213 bland 238 svarande kommuner. Därefter har Ystad stadigt förbättrat sin placering. Sedan 2018 är målet att ligga kring plats 65 vilket i stort sett har uppnåtts. I undersökningen "Sveriges friluftskommun 2022", som gäller arbetet under 2021, har Ystads kommun kommit på plats 45 bland 212 svarande kommuner! Det som förbättrades var planer för friluftsliv och genomförda aktiviteter. Den ökade mängden aktiviteter var knutna till projektet Friluftslivets år 2021, ett projekt som drevs av Svenskt friluftsliv med stöd av Naturvårdsverket och varje månad hade ett tema. Kommunen genomförde många aktiviteter som var kopplade till olika månadsteman. Kommunen deltog även i landshövdingens utmaning Skånestafetten, en cykelstafett mellan olika naturreservat i Skånes kommuner.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 4:

En giftfri miljö och ett mer resurseffektivt samhälle

Målet berör kommunens ambitioner att minska användningen av skadliga ämnen och förekomsten av föroreningar i luft, mark och vatten samt arbetet för en mer cirkulär ekonomi.

Konsumtionen av varor och tjänster står för ungefär hälften av utsläppen av växthusgaser. Miljö- och hälsofarliga ämnen finns i stort sett i allting i vardagen; kläder, möbler, byggmaterial, mat och elektronik.

Kommunen har stor möjlighet att påverka dessa utsläpp. Till exempel genom upphandling och inköp där vi främjar en mer resurseffektiv och ansvarsfull konsumtion av varor, tjänster och transporter samt en innovativ, cirkulär ekonomi som minskar resurs-

slöseriet. Som inspiratör har kommunen även möjlighet att påverka konsumentbeteenden.

TREND OCH UTVECKLING

Utmaningar i avfallshanteringen

Kommunen samlade in totalt 1 609 ton matavfall 2022. Det är en minskning från 1 672 ton insamlat matavfall år 2021 och följer trenden i Sverige, där matsvinnet minskat framförallt under senare halvan av 2022. Även mängden insamlat restavfall minskar något. Från 6 484 ton 2021 till 6 252 ton 2022. Trots denna minskning fortsätter Ystad att ha stora mängder insamlat restavfall mätt per kommuninvånare jämfört med övriga Sverige. Det finns flera anledningar till detta.

Bland annat att Ystad inte har obligatoriskt utsortering av matavfall, vilket innebär att mycket matavfall hamnar i restavfallet. Ystad har inte heller infört fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper, vilket innebär att mycket förpackningar och returpapper hamnar i restavfallet. Under de kommande åren blir utsortering av matavfall obligatoriskt för alla hushåll och insamling av förpackningar ska ske fastighetsnära i hela Sverige. Det kommer att innebära stora utmaningar att införa detta i Ystads kommun, men resultatet kommer förhoppningsvis att bli drastiskt minskade mängder restavfall och mer jämförbara siffror med resten av landet.

Inköp av ekologiska livsmedel

Inköp av ekologiska livsmedel inom kommunens verksamheter är fortsatt på en låg nivå och för att nå det nationella målet om 60 % till 2030 måste takten öka markant. För alla kommunala verksamheter ligger andelen ekologiska livsmedel under 2022 på 8,2 % (2021 9,9 %). Andelen ekologiska livsmedel har minskat över en längre tid från 18 % 2017. Stigande livsmedelspriser och en nästan oförändrad budget gör att målet i dag är långt borta.

Inköp av etiskt märkta livsmedel

Av kommunens totala livsmedelsinköp har 4,5 % någon typ av etisk märkning 2022. Det är en ökning med 1,2 % sedan år 2021 då motsvarande andel var 3,3 %. Av varugruppen kolonial (t ex kryddor, choklad, te, kaffe och ris) var andelen livsmedel med etisk märkning 18,2 % (13,4 % 2021). 100 % av kaffe och 99 % av te som köps in har en etisk märkning. En minskning har skett när det gäller bland annat bananer från 32 till 14 %.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Likvärdig lärmiljö i hållbarhetens tecken

Att hantera möbler i förskolor och skolor, vare sig det handlar om inköp av nya eller att göra sig av med gamla möbler, innebär ett evigt ställningstagande. Mycket är äldre och slitet, men fullt fungerande och kan återanvändas i verksamheterna, men en hel del blir över som ingen vill ha.

För att underlätta hanteringen av överblivna möbler sparas de delar som inte tar så stor plats vid förvaring som till exempel bordsunderrederna. När det finns behov av ett nytt bord i verksamheten är det lätt att montera på en ny skiva och bordet håller många år igen!

Östra skolan hade knappt ett hundratal stolar med sits och ryggstöd i trä som blev över. En bandslipmaskin köptes in och placerades i Västerportskolans slöjdsal. Tillsammans med tre sommarjobbare renoverades drygt 40 av dessa stolar som nu används i Hedeskoga matsal. Inköp av gedigna möbler i hållbara material är klimatsmart! Nypris för en stol är omkring 1000 kr så det är dessutom ekonomiskt lönsamt att renovera!

Västerportskolans matsal har också renoverats och fått ny inredning. De gamla stolarna samt bordsunderrederna sparas och väntar på att bli renoverade. Förhoppningen är att sommarjobbare ska kunna hjälpa till även denna gång och bidra till att skapa ett cirkulärt flöde, ta hand om miljön och spara pengar samtidigt som arbetsmiljön blir bättre i kommunens skolor.

Skräpplockardagar - en manifestation mot nedskräpning

Varje vår deltar Ystads kommun i Håll Sverige Rents skräpplockardagar. Då är skolor och förskolor, byalag, föreningar och privatpersoner ute och plockar skräp för att manifestera mot nedskräpning.

Håll Sverige Rent bidrar med skräpplockarmaterial till alla barn och ungdomar som deltar och kommunens avfallsenhet erbjuder kostnadsfri bortforsling av det material som plockas.

Ystad brukar vara en av de kommunerna i landet med flest deltagare i skräpplockardagarna. Det är vi stolta över! Skräpplockardagarna bidrar nämligen till en renare kommun, bättre kunskap om nedskräpningens konsekvenser och engagemang för miljöfrågor. 2022 hade Ystads kommun 3 217 anmälda deltagare i skräpplockardagarna.

Ystad brukar vara en av de kommunerna i landet med flest deltagare i skräpplockardagarna.

Dubbla klädbytdagar för ökad cirkularitet

Varje vår ordnar Marietorps naturskola, Avfallsenheten och Ungdomens Hus en klädbytdag dit alla är välkomna för att förnya garderoben på ett billigt, hållbart och roligt sätt. Under 2022 blev det dubbelt upp med en klädbytdag på Världsmiljödagen den 5 juni och ytterligare en den 20 november under Europa minskar avfalletveckan. Genom klädbytdagarna vill kommunen uppmuntra till hållbar konsumtion och minska mängden kläder och textil som slängs. Den svenska textilkonsumtionen orsakar nämligen utsläpp motsvarande 850 000 varv runt jorden med bil.

788 plagg bytte ägare på de två klädbytdagarna och de kläder som inte hittade nya ägare på plats fick en ny chans genom samarbete med lokala second hand-affärer.

Cirkulärt tänk vid ombyggnation och renovering av fritidsparken

Vid ombyggnationen och renoveringen av Fritidsparken under 2021 och 2022 arbetade Ystads kommun med ett cirkulärtänk som ökade återbruket och minimerade avfallet. Samtliga av de gamla bänkarna restaurerades och fortsätter pryda parken tillsammans med de nya och tegelmuren består helt och hållet av tegelstenar från den gamla muren, som monterades ner och putsades. Perennrabatterna är också en långsiktig investering, som kommunens invånare och besökare kan njuta av år efter år.

Alla tre hållbarhetsaspekter beaktades i ombyggnationen av Fritidsparken. Ekologisk hållbarhet genom att återbruka gamla inventarier och material. Social hållbarhet genom att personer som står långt från arbetsmarknaden fick arbeta med att restaurera bänkar och putsa tegel. Slutligen ekonomisk hållbarhet genom att återanvända gamla bänkar istället för att köpa in helt nya.

STRATEGISKT MILJÖMÅL 5:

Begränsad klimatpåverkan i ett klimatsäkert samhälle

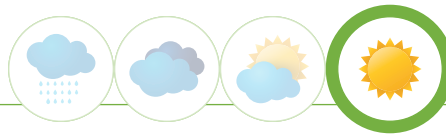
De effekter som de snabba klimatförändringarna ger upphov till är redan märkbara, inte bara globalt, utan även i Skåne och inte minst i Ystad. Utvecklingen framåt kommer att vara beroende av hur framgångsrik begränsningen av växthusgaserna är på en global nivå. För att man i Ystads kommun ska kunna uppnå det nationella målet om 0,5 ton CO₂/invånare till år 2045 kommer det att krävas stora insatser från alla delar av kommunens verksamheter. Hur kommunens invånare lever,

konsumerar och reser kommer att ha stor betydelse för begränsningen av växthusgaserna på lokal nivå.

Med bristande rådighet är det en stor utmaning att påverka hur människor väljer att leva sina liv. Kommunen ska föregå med gott exempel genom att möjliggöra för och inspirera till ett mer klimatsmart liv för alla. Målet är att Ystads kommun ska vara en plats som, utifrån ett klimat i snabb förändring, är trygg idag och i framtiden.

TREND OCH UTVECKLING

Uppföljning av kommunens växthusgasutsläpp

Det långsiktiga nationella klimatmålet är att Sverige år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser ska vara minst 85 % lägre än utsläppen år 1990.

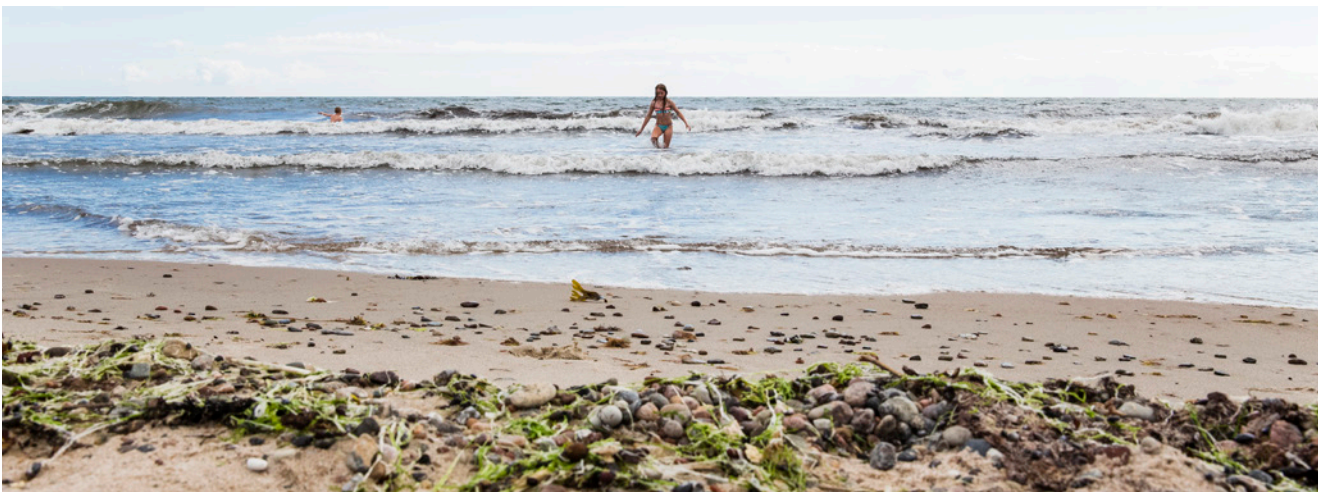
Etappmålet för 2020 var att utsläppen skulle vara 40 % lägre än 1990 och nästa etappmål, till 2030, innebär att utsläppen ska vara 63 % lägre än år 1990. Enligt nationella emissionsdatabasen (2023-03-01) har kommunens växthusgasutsläpp minskat med 54 % mellan 1990 och 2020. Det innebär att kommunen har uppnått etappmålet för 2020.

Emissionsdatabasen omfattar enbart utsläpp som sker inom Sveriges gränser. Naturvårdsverket presenterar årligen statistik om konsumtionsbaserade utsläpp. Dessa omfattar utsläpp från varor och tjänster som används i Sverige oav-

sett var utsläppen sker. Trots att trenden visar att utsläppen minskar är de konsumtionsbaserade utsläppen för Sveriges befolkning 7,65 ton per person och år. Ystads förändringstakt har under perioden 2014 – 2018 inneburit en minskning med 2,36 %/år. Om Ystad minskar utsläppen med 2,3 % varje år kommer delmålet för 2030 att uppnås. Enligt kommunens uppföljningsverktyg för växthusgasutsläpp, Measure and Change, har kommunen något större utsläpp per capita än övriga Sverige.

Uppföljning av kustskyddsåtgärder

Som en del av kommunens kontrollprogram för kustskydden görs mätningar av havsbotten och stranden en gång per år i Ystad Sandskog och Löderups strandbad. 2022 ökade volymen av sand i båda mätområdena. Vid Ystads Sandskog med 28 294 m³ och med 19 100 m³ i Löderups Strandbad.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER UNDER 2022

Hållbarhet i skolrestaurangen

Ystads gymnasium arbetar med att skapa en mer hållbar skolrestaurang. Genom att tillvarata och servera rester samt inte överproducera mat, så minskar matsvinnet i restaurangen. Matsvinn minskas genom att stänga en serveringslinje i taget mot slutet av serveringen för att inte stå med tre linjer fulla av mat som inte får sparas. Gästernas matavfall minskas genom en bra menyplanering och att vara lyhörda för gästernas önskemål utifrån budget.

För att minska energianvändningen i skolrestaurangen finns rutiner för när ugnar, värmerier, värmeskåp och diskmaskiner startas. Även andra åtgärder har vidtagits som att släcka belysning i rum som är tomma samt minska användningen av vatten och kemikalier under förutsättning att livsmedelssäkerheten alltid behålls.

Energibesparingsåtgärder i kommunens verksamheter

Som en följd av energipåfrestningen har kommunens verksamheter i olika omfattning genomfört åtgärder för att minska energiförbrukningen.

Fastighetsavdelningen har genomfört justeringar i temperatur, luftflöden och drifttider för att spara el i de 15 fastigheter som har störst elförbrukning. Justeringarna för de 10 största fastigheterna motsvarar 280-290 MWh enligt en preliminär rapport, men faktiskt utfall av justeringarna är inte kända än.

Den tekniska avdelningen minskade julbelysningen på offentliga platser, belysningen på vattentornen har släppts och gatubelysningen är tänd under kortare tid.

Genom att förespråka beteendeförändringar i stor-köken har kostenheten strävat efter att kapa effekttopparna och därmed bidra till att öka kapaciteten i elnätet. Åtgärder som att starta upp utrustning i intervaller, planera för att kunna tillaga mat på halv effekt, laga mat på natten och alltid köra fulla diskmaskiner har bidragit till att minska energianvändningen.

Ystadbostäder AB arbetar med Allmännyttans Klimatinitiativ vilket innebär att de över lång tid har arbetat systematiskt för att minska energiförbrukningen i sina fastigheter. Att byta ut föråldrade fjärrvärmeväxlare och installera smartare styrsystem, byta till LED-belysning och att arbeta med beteendeförändring för att minska restavfallet är några av åtgärderna som bolaget har arbetat med.

Measure & Change – ett webbaserat verktyg för att följa upp utsläpp av växthusgaser

För att systematiskt kunna följa upp de koldioxidutsläpp som kommunens verksamheter genererar, så testar Ystads kommun det webbaserade verktyget Measure & Change. Genom att koppla kommunens administrativa system till Measure & Change kan data gällande el, transporter och uppvärmning hämtas och utsläpp av koldioxid beräknas. Statistiken som presenteras går att följa ner på verksamhetsnivå.

Under 2023 planeras utveckling av verktyget för att visualisera den energianvändning som är fossilbränslefri samt för att kunna följa upp utsläppen från kommunens inköp av varor.

Ystad energi AB producerar egen el till fjärrvärmeverksamheten

Ystad Energi AB fjärrvärme installerade under 2021 två ORC maskiner till varsin hetvattenpanna. ORC-tekniken (Organisk RankineCykel) bygger på en sluten turbinkrets som drivs av ett organiskt arbetsmedium med en kokpunkt lägre än vatten. Anläggningen genererar el genom att nyttja den varma sidan på pannkretsen och den svalare sidan på fjärrvärmenätet. En ORC maskin kan producera el från en hetvattenpanna. Varje maskin kan producera 250 kW el vilket ger bolaget möjlighet att producera el till den egna förbrukningen i fjärrvärmeverksamheten.

Under 2022 påbörjades installationen av en tredje maskin till ytterligare en hetvattenpanna, detta kommer färdigställas under 2023 och öka andelen egenproducerad el.

De positiva effekterna är att elen som produceras är fossilfri och hållbar, lokalt producerad och avlastar elnätet.

Klimatanpassning i den fysiska planeringen

I detaljplanen för Urmakaren, i Ystad, har fördröjningsytor för hantering av dagvatten och skyfall inarbetats i detaljplaneförslaget. I detaljplanerna för delar av Ystad småbåtshamn och Kåseberga hamn har byggrätter klimatanpassats genom olika planbestämmelser för t ex höjdsättning för att klara framtida havsnivåhöjningar och klimatförändringar. I båda detaljplanerna möjliggörs även anläggandet av framtida kustskydd.

Detta hållbarhetsboks slut är 2022 års uppföljning av hur väl vi i Ystads kommun har lyckats i arbetet med att verkställa åtgärder, och nå de mål, som ställts upp i vårt Miljöprogram och Folkhälsoprogram. Följ med oss på vår resa mot ett framtida hållbart Ystad.

Läs mer på www.ystad.se/hallbart

Ystads kommun

www.ystad.se/hallbart